

Mind Map

ผู้ช่วยมือหนึ่งในการเก็บข้อมูล อย่างเป็นระบบและครบถ้วน

เขียนโดย นางสาวขวัญกมล สระทองว่อม นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

Mind Map

แผนที่ความคิด

การเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของงานส่งเสริมการเกษตร เพราะเป็นขั้นตอนที่ทำให้เราเข้าใจบริบทของพื้นที่จริง ทั้งสภาพแวดล้อม สังคม และปัญหาที่แท้จริงของเกษตรกร แต่การเก็บข้อมูลในรูปแบบที่ไม่มีโครงสร้างตายตัว เช่น การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ หรือการสังเกตการณ์ มักจะทำให้ได้ข้อมูลที่กระจัดกระจายและขาดความต่อเนื่อง **Mind Map หรือ แผนที่ความคิด** จึงเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่จะเข้ามาช่วยจัดการข้อมูลเหล่านี้ให้เป็นระบบ ทำให้ไม่พลาดประเด็นสำคัญ และยังช่วยให้การวิเคราะห์ข้อมูล การเชื่อมโยงข้อมูลได้สะดวกมากขึ้นอีกด้วย

เป็นเครื่องมือฉบับบันทึกความคิดเหมือนการจำลองความคิดลงสู่กระดาษ โดยออกมาในลักษณะคล้ายแผนที่ แผนภาพที่แตกแขนงออกเหมือนกิ่งไม้ และเชื่อมโยงกัน โดยการใช้ภาพ เส้น สี สัญลักษณ์ และคำสำคัญ มาใช้วาดจากตรงกลาง แล้วกระจายความคิดออกไป แทนการเขียนบันทึก ด้วยตัวอักษรเรียงเป็นบรรทัดยาวๆ (กรมส่งเสริมการเกษตร.2564)

1 หลักการใช้สำหรับการเก็บข้อมูล

การใช้ Mind Map ในการเก็บข้อมูลไม่จำเป็นต้องเป็นแผนภาพที่สวยงามในทันที แต่เน้นที่การบันทึกข้อมูลอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในขณะที่อยู่ในพื้นที่จริง

ตั้งต้นกระดาษเป็นแนวนอน
เหมือนการจำลองการทำงานของสมองเริ่มต้นจากที่จุดที่กลางกระดาษด้วยใจความสำคัญ (Key Concept) หรือแก่นกลางของเรื่องที่จะบันทึก

กำหนดหัวข้อหลัก (Core Subject)
ก่อนลงพื้นที่ให้กำหนดหัวข้อหลักที่จะสำรวจไว้ตรงกลางกระดาษ เช่น **"สำรวจชุมชนบ้านนา"** หรือ **"ปัญหาการปลูกพืช A"**
การมีหัวข้อหลักจะช่วยให้คุณจดจำอยู่กับประเด็นที่สำคัญและไม่หลงประเด็น

แตกแขนงหัวข้อย่อย (Branches)
เมื่อเริ่มพูดคุยหรือสำรวจพื้นที่ ให้แตกแขนงออกเป็นหัวข้อย่อยตามข้อมูลที่ได้รับมา เช่น ถ้าหัวข้อหลักคือ "ปัญหาการปลูกพืช A" คุณอาจแตกแขนงเป็น "ปัญหาเรื่องดิน", "ปัญหาเรื่องน้ำ", "ปัญหาคีฏพืช" และ "ปัญหาการตลาด"

ใส่รายละเอียด (Keywords and Images)

ภายใต้แต่ละแขนงย่อย ให้บันทึกข้อมูลสำคัญในรูปแบบของ **คำสั้น ๆ** หรือ **รูปภาพ** เช่น ภายใต้แขนง "ปัญหาเรื่องน้ำ" อาจเขียนว่า "น้ำเค็ม", "น้ำไม่พอช่วงหน้าแล้ง", "ค่าใช้จ่ายสูง" และอาจวาดสัญลักษณ์ก๊อกน้ำแห้งๆ หรือขวดน้ำเกลือเล็กๆ เพื่อช่วยในการจดจำ

เชื่อมโยงข้อมูล

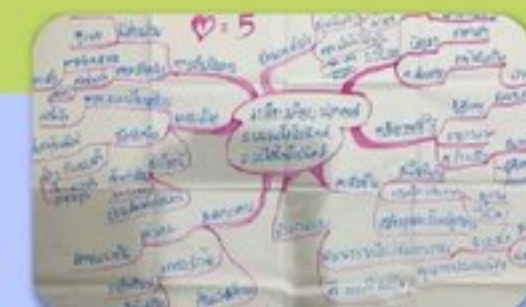
เมื่อพบว่าข้อมูลบางอย่างมีความเกี่ยวข้องกัน ให้ใช้เส้นเชื่อมโยงข้อมูลเหล่านั้นเข้าด้วยกัน เช่น ปัญหา "น้ำเค็ม" อาจเชื่อมโยงกับ "ต้นทุนการแก้ปัญหาที่สูงขึ้น" และ "ผลผลิตที่ลดลง" การเชื่อมโยงนี้จะช่วยให้เห็นภาพความสัมพันธ์ของปัญหา และผลกระทบได้ชัดเจน

2 เทคนิคการจับประเด็น

1 พังอย่างมีสมาธิ ไม่ออกแวก หรือคิดถึงสิ่งอื่น

2 จับประเด็นของผู้พูดให้ได้เร็วที่สุด เขียนไว้กลางหน้ากระดาษ

3 จับคำสำคัญในประเด็นที่ฟัง ได้ประเด็นรอง นำมาเขียนต่อกับประเด็นหลัก ในคำสำคัญจับประเด็นย่อยๆ นำมาเชื่อมโยงกัน โดยใช้สีและเส้นเป็นตัวเชื่อมโยง

• ช่วยให้ข้อมูลเป็นระบบและไม่ตกหล่น

การจดบันทึกแบบเป็นเส้นตรงในสมุดบันทึก อาจทำให้ข้อมูลไม่ต่อเนื่องและสับสน แต่ Mind Map ช่วยให้เราจัดกลุ่มข้อมูลได้อย่างเป็นธรรมชาติ และสามารถย้อนกลับมาเติมรายละเอียดได้ง่ายโดยไม่ทำลายโครงสร้างเดิม

• กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และมุมมองใหม่ ๆ

การมองเห็นข้อมูลในรูปแบบแผนภาพช่วยให้เราเห็นความสัมพันธ์ที่ซ่อนอยู่ และอาจนำไปสู่การตั้งคำถามใหม่ ๆ ที่ไม่เคยคิดมาก่อน ในระหว่างการสนทนาหรือการสำรวจ

• เป็นสื่อกลางในการสื่อสาร

หลังจากการเก็บข้อมูล Mind Map ที่คุณทำสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการนำเสนอข้อมูลและระดมสมองกับทีมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ทุกคนเห็นภาพข้อมูลจากพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว

• ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ Mind Map ที่สมบูรณ์ คุณสามารถใช้มันเพื่อจัดกลุ่มปัญหา หาต้นตอของปัญหา และวางแผนการแก้ไขได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น

ประโยชน์ของการใช้ Mind Map ในการเก็บข้อมูล

4 ข้อควรระวังระหว่างการจับประเด็น

ฟังไม่ทัน (มีสมาธิ ตั้งใจฟัง)

จับประเด็นไม่ถูก แยกไม่ออกไม่รู้ว่าควรเป็นหมวดใด กลุ่มใด (จับคำสำคัญ)

จับคำสำคัญในประเด็นที่ฟัง ได้ประเด็นรอง นำมาเขียนต่อกับประเด็นหลักในคำสำคัญ จับประเด็นย่อยๆ นำมาเชื่อมโยงกัน โดยใช้สีและเส้นเป็นตัวเชื่อมโยง

บทสรุป

การใช้ Mind Map ในการเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่เป็นทักษะที่เรียบง่ายแต่ทรงพลัง ไม่เพียงแต่ช่วยให้การเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างเป็นระบบและครอบคลุมเท่านั้น แต่ยังช่วยฝึกฝนให้นักส่งเสริมการเกษตรคิดอย่างเป็นระบบ และมองเห็นความเชื่อมโยงของข้อมูลที่ซับซ้อนในพื้นที่ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ลองใช้ Mind Map เป็นเพื่อนคู่กายในการลงพื้นที่ครั้งต่อไป แล้วคุณจะพบว่า การเก็บข้อมูลไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป